

Scheiding van opleiden en examineren in Nederland en omringende landen

Overzicht per land – Het BVE-veld

Dr. J. van Weeren

1 België – Vlaamse Gemeenschap

1.1 Onderwijs en examinering in BVE

In het BSO (beroepssecundair onderwijs) komt de beroepsvorming op de eerste plaats. Het BSO bereidt voor op een specifiek beroep. Na het vierde leerjaar is een vijfde 'vervolmakingsjaar' mogelijk voor leerlingen die in de loop van het vijfde jaar de leeftijd van 18 jaar bereiken en hun studies wensen te beëindigen (einde van de partiële leerplicht). Na het zesde jaar kan een zevende specialisatiejaar worden gevolgd of kan het getuigschrift secundair onderwijs worden behaald dat toegang geeft tot het hoger onderwijs.

DSBO (deeltijds beroepssecundair onderwijs) is mogelijk voor leerlingen die opteren voor een partiële leerplicht met beperkt leerplan. Dit kan worden gevolgd aan een CDO (Centrum voor Deeltijds Onderwijs). Erkende vorming is ook mogelijk in een CMO (Centrum voor Middenstandsopleiding) (één tot drie jaar). Ook kan een Industriële leerovereenkomst worden afgesloten, een werk/leerovereenkomst voor 15/16- tot 18-jarigen (voor een half tot twee jaar).

OSP (Onderwijs voor Sociale Promotie) is een van de scholingsvormen die deel uitmaken van het stelsel van permanente vorming. Het kan gaan om op- en omscholing, om het verwerven van noodzakelijke voorkennis voor een opleiding, om zelfontplooiing, en om het opvangen van jongeren die vallen onder de deeltijdse leerplicht.

1.1.1 De Inrichtende Macht

Het begrip 'Inrichtende Macht' (vergelijkbaar met het Nederlandse begrip 'bevoegd gezag' staat zeer centraal in de Belgische onderwijsorganisatie. De Inrichtende Macht is de overheid, de natuurlijke persoon of de rechtspersoon (of -personen) die de verantwoordelijkheid op zich neemt (nemen) van een onderwijsinrichting. Alhoewel de Inrichtende Macht alle wettelijke en reglementaire bepalingen moet naleven, kan zij toch haar programma's, onderwijsmethoden (met inbegrip van de evaluatie van de leerlingen) en organisatie zelf bepalen, weliswaar onder toezicht van een corps van inspecteurs en bijgestaan door begeleiders.

De Vlaamse Gemeenschap heeft in 1989 de ARGO (Autonome Raad voor het Gemeenschapsonderwijs) ingesteld als Inrichtende Macht. Deze Raad is onafhankelijk van de Vlaamse Gemeenschapsminister. De ARGO bestaat uit een Centrale Raad en 374 Lokale Schoolraden waarin afgevaardigden van ouders, lokale instellingen en leerkrachten participeren. Ook voor het bijzonder onderwijs zijn verplicht Participatieraden ingesteld. De instelling van Lokale Schoolraden en van een Pedagogisch College per school, bestaande uit het onderwijzend personeel, betekent een sterke decentralisatie van beleid en beheer.

Drie onderwijsaangelegenheden zijn nationaal gebleven:

- De bepaling van het begin en eind van de leerplicht
- De minimale voorwaarden voor het uitreiken van diploma's
- De pensioenregeling.

1.2 Examinering en afstand tot het onderwijs

In vergelijking met enkele andere Europese landen kan gesteld worden dat men in België relatief grote autonomie verleent aan leerkrachten en scholen bij evaluatie en examens. Minder dan onder meer in Nederland, Engeland en Frankrijk worden het leerproces en de output bewaakt en gecontroleerd door middel van centraal geformuleerde kerndoelen en daaraan gekoppelde centraal georganiseerde examensystemen. Centrale evaluatie/examinering wordt niet in overweging genomen (en wordt zelfs uitdrukkelijk afgewezen). Zo luidt een van de eerste zinnen in een recent peilingsrapport: 'Peilingen zijn geen voorbode van centrale examens'. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, februari 2005). De evaluatie van de leerlingen gebeurt door testen en examens, georganiseerd door de individuele leerkracht onder de uiteindelijke verantwoordelijkheid van de Inrichtende Macht van de school (Besluit van de Vlaamse regering van 13 maart 1991). Ook permanente evaluatie is mogelijk.

In het secundair onderwijs vormt de klassenraad het centrale beoordelingsorgaan. De begeleidende en de delibererende klassenraad bestaat uit de directeur of zijn afgevaardigde en alle leden van het onderwijzend personeel die in een bepaald leerjaar aan de leerling onderwijs verstrekken (deze personen zijn stemgerechtigd). Zij kunnen worden bijgestaan door de adjunct-directeur, de technisch

adviseur (-coördinator), ondersteunend personeel en/of personeelsleden die in de betrokken onderwijsinstelling bij de psychosociale of pedagogische begeleiding van de leerlingen betrokken zijn (deze personen zijn raadgevend).

De klassenraad is verantwoordelijk voor het onderricht van een specifieke groep leerlingen, de beoordeling van hun vooruitgang op school, de beslissing over de overgang van elke leerling naar een hoger jaar en de uitreiking van attesten.

Het BSO wordt afgesloten met een GIP (geïntegreerde proef). De GIP wordt mede door externe examinatoren beoordeeld. Het is een eindproef die de vaardigheden, attitudes en kennis gericht op de toekomstige beroepsactiviteit of het vervolgonderwijs wil evalueren. Voor het praktische gedeelte wordt gebruik gemaakt van de leerbedrijven.

De directeur of zijn afgevaardigde stelt bij het begin van het schooljaar voor elke studierichting een GIP-jury (examencommissie) samen bestaande uit leraren en juryleden van buiten de school, gekozen op basis van hun deskundigheid. Meestal zijn dit vakmensen uit het regionale beroepsleven of leden van koepelorganisaties. In de jury is het aantal externe juryleden steeds kleiner dan het aantal eigen personeelsleden.

Tijdens de 'leertijd' (duale opleiding) worden leerlingen permanent geëvalueerd. Dit houdt in dat de jongeren, naast het overgangsexamen en het eindexamen, tevens beoordeeld worden aan de hand van tussentijdse evaluaties met betrekking tot het functioneren bij de patroon (4 dagen / week). Ook het verloop van de praktijkopleiding wordt geëvalueerd. Het overgangsexamen vindt plaats op het einde van het eerste en het tweede opleidingsjaar. Deeltijdleerlingen die dat wensen kunnen ook deelnemen aan de GIP's, waarbij de leerling moet bewijzen zowel de beroepstechnische als de algemene vakken te beheersen.

Een Centrum voor Volwassenenonderwijs dient in het modulair systeem ten minste één examen aan het einde van elke module te organiseren. In het lineair systeem moet het centrum ten minste één examen voor elk vak aan het einde van het schooljaar organiseren.

In het Vlaams secundair beroepsonderwijs is dus alleen sprake van een vorm van extern toezicht bij de afname van de GIP.

1.3 Aspecten en effecten van examinering

1.3.1 Toezicht en ondersteuning

1.3.1.1 Inspectie

Het civiel effect van attesten en diploma's wordt afhankelijk gemaakt van een onderzoek door de inspectie. Dat onderzoek moet leiden tot een advies betreffende de erkenning van een school. De inspectie heeft, met inachtneming van de pedagogische vrijheid, tot taak om na te gaan of de eindtermen worden bereikt, naast zaken als toezicht op de toepassing van de taalwetgeving, de hygiëne, de kwaliteit van accommodatie en schooluitrusting en het didactisch materiaal. De nadruk ligt op doorlichting van de school als organisatie: hoe en in welke mate zet deze zich in om de eindtermen aan de leerlingen aan te bieden?

1.3.1.2 Eindtermen

In Vlaanderen zijn de eindtermen - door de overheid opgesteld per graad en per onderwijsvorm - hoofdzakelijk bedoeld als criteria voor evaluatie van de scholen door de overheid. Het zijn de normen die de overheid oplegt voor subsidiëring van scholen en voor het toekennen van getuigschriften en diploma's.

Naast de eindtermen zijn de beroepsprofielen van belang die opgesteld worden door de sociale partners. Op basis van de beroepsprofielen wordt een nauwere band met de arbeidsmarkt verzekerd.

1.3.1.3 Sociale partners

De Industriële leerovereenkomst is onderdeel van het 'leerwezen', waarvan de uitwerking is toevertrouwd aan de sociale partners, die per beroepssector een paritair leercomité kunnen oprichten. In Vlaanderen wordt de bevoegdheid voor de vorming en opleiding tot zelfstandige en KMO sinds 1991 overgedragen aan een autonome instelling, t.w. het VIZO (Vlaams Instituut voor Zelfstandig Ondernemen).

1.3.1.4 Ondersteuning

De DVO (Dienst voor Onderwijsontwikkeling), opgericht in 1991, had de volgende taken:

Het formuleren van voorstellen inzake eindtermen

Ontwikkelen van instrumenten om scholen door te lichten inzake het bereiken van de eindtermen

Ontwikkeling van methoden voor het opstellen van leerplannen, onder meer in het licht van beroepsprofielen

Uitwerken van voorstellen inzake de introductie en bijscholing van inspectieleden.

In 1999 werd de decretale opdracht en de positie van de dienst enigszins aangepast. De DVO werd een studiedienst van de minister en de Vlaamse regering. Het gewijzigde decreet omschrijft de nieuwe opdracht van de dienst als volgt: 'Binnen het kader van de beleidsvoorbereidende opdracht van het departement Onderwijs, heeft de Dienst voor Onderwijsontwikkeling tot opdracht het uitbrengen van wetenschappelijke onderbouwde adviezen ten behoeve van de Vlaamse regering en de minister bevoegd voor onderwijs'.

De opdracht omvat in hoofdzaak de volgende taken: het formuleren van voorstellen betreffende de ontwikkeling van de opleidingenstructuur; de ontwikkeling van criteria voor het goedkeuren van leerplannen, het formuleren van voorstellen inzake ontwikkelingsdoelen, eindtermen en basiscompetenties; en de ontwikkeling van analyse- en evaluatie-instrumenten om scholen en centra door te lichten.

Het Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs groepeert alle instellingen die katholiek secundair onderwijs organiseren. Naast het behartigen van de godsdienstige, morele, pedagogische, administratieve en materiële belangen van het katholiek secundair onderwijs te behartigen, ondersteunt het Verbond de scholen ook met praktische documentatie om de GIP's in te richten.

1.3.2 Toegankelijkheid

De leerling die niet slaagt voor de examens van maatschappijgerichte en/of beroepstechnische vorming (GIP's), krijgt de gelegenheid in hetzelfde jaar te herkansen. Een herkansing in de praktijkproef kan slechts tijdens het volgende cursusjaar.

Na het slagen voor een GIP in het hoger secundair is het zelfs mogelijk om een derde graad van het DBSO op te pakken die leidt tot het behalen van een getuigschrift dat gelijkwaardig is aan dat van het BSO (beroepssecundair onderwijs), dat in die graad de leerjaren vijf en zes kent.

Gesteld kan worden dat de leerling bij het zakken voor de GIP structureel herkansingsmogelijkheden krijgt, en bij slagen de mogelijkheid tot opstroom.

1.3.3 Doelmatigheid

België Vlaams levert het bewijs dat examinering in handen van onderwijsgeevenden niet noodzakelijk leidt tot inferieure resultaten. In het PISA-onderzoek¹ leverden de Vlaamse leerlingen zeer goede prestaties; bij *numeracy* zelfs de beste van alle geïndustrialiseerde naties. Andere voor het onderhavige rapport onderzochte landen moeten België Vlaams voor laten gaan. Weliswaar gaat het hier om leerlingen in de *lower secondary* en zijn er ook andere relevante factoren in het geding, een negatief effect van examinering in eigen hand blijkt geenszins uit het PISA-onderzoek.

¹ PISA (Programme for International Student Assessment) is een internationaal vergelijkende studie naar de kennis en vaardigheden van 15-jarigen in geïndustrialiseerde landen, uitgevoerd op gezag van de OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development). Onderzocht worden omgaan met getallen, wetenschappelijk inzicht, probleemoplossen en leesvaardigheid.

Aan de andere kant heeft 38% van de 25 – 64-jarige Vlamingen geen diploma secundair onderwijs. Wat dit betreft moet Vlaanderen Frankrijk, Nederland, Denemarken en Engeland (in die volgorde) voor laten gaan. Wellicht is het stelsel relatief selectief. Overigens is het percentage van de 18 – 24-jarige bevolking met maximaal een diploma lager secundair onderwijs dat in 2003 *niet* meer aan onderwijs of vorming deelneemt, relatief laag: 10,3%. België ligt bij de door ons onderzochte landen daarmee op de tweede plaats, achter Denemarken (10%); ter vergelijking: in Nederland bedraagt dit percentage 15.

In het voltijds BSO vindt men niet enkel jongeren met een praktische aanleg terug die een beroep willen leren, maar ook leerlingen wier vroegere schoolcarrière - soms al van het lager onderwijs af - wordt gekenmerkt door een reeks mislukkingen of leermoeilijkheden.

In het afgelopen schooljaar lag het aantal leerlingen met vertraging onder niet-Belgen 2,5 zo hoog als onder Belgen (67,7% tegenover 27,5%, genomen over alle leerjaren in het gewoon secundair onderwijs).

Evenals het mbo in Nederland lijkt het BSO een vangnetfunctie te vervullen.

Het OSP is een belangrijke voorziening in het licht van de werkloosheid.

2 Denemarken

2.1 Onderwijs en examinering in BVE

Een reguliere beroepsopleiding in Denemarken duurt ongeveer vier jaar. Er zijn de volgende programma's:

- De *erhvervsuddannelser* (secundair beroepsonderwijs)
Duale opleidingen waarbij een periode op school wordt afgewisseld met beroepspraktijkvorming in een bedrijf.
- De *grundlæggende social- og sundhedsuddannelser - SOSU* (opleidingen gezondheidszorg en welzijn)
- Speciale opleidingen (bijvoorbeeld groen onderwijs, huishoudkunde, zeevaart).

Erhvervsskoler (scholen voor beroepsonderwijs) zijn er in de volgende sectoren:

- *tekniske skoler* (techniek)
- *handelsskoler* (handel, economie en administratie)
- *landbrugsskoler* (groen onderwijs)
- *social- og sundhedsskoler* (gezondheidszorg en welzijn).

Verder zijn er nog 24 Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU), vakinstellingen die kortdurende beroepsopleidingen verzorgen.

Het *Undervisningsministeriet* (Ministerie van Onderwijs) is verantwoordelijk voor het initieel onderwijs.

2.1.2 Drie leerwegen

Na de *Folkeskole* (basisschool) zijn er drie leerwegen mogelijk: twee tot vijf jaar duaal beroepsonderwijs waarbij de helft tot twee derde van de tijd wordt doorgebracht in een bedrijf, en twee volledig schoolse driejarige beroepsgerichte opleidingen Economie en Techniek welke leiden tot het *højere handelseksamen* (HHX) of het *højere teknisk eksamen* (HTX). Deze diploma's geven toegang tot de universiteit en houdt tevens een beroepskwalificatie.

Bij de duale opleidingen sluit de leerling een leerovereenkomst met een bedrijf. Hij ontvangt dan ook loon. Aan het onderwijs zijn voor de leerling geen kosten verbonden. Meestal duren ze drie tot drieënehalf jaar, waarvan de leerling 40 uur op school doorbrengt, verdeeld in periodes van één tot vijf weken (sandwichsysteem). De opleiding wordt afgesloten met een proeve van bekwaamheid (bij een technische opleiding) of met een projectopdracht.

Net als in Nederland kampt het Deense beroepsonderwijs met een hoge drop-out. In 2003 voltooide slechts 63% van de leerlingen een basisberoepsopleiding en 78% van de leerlingen een lange beroepsopleiding. Deze percentages zijn toegenomen in de loop der jaren.

GVU

Er is een vorm van volwassenenonderwijs (*grundlæggende voksenuddannelse - GVU*) waarbij de school wettelijk verplicht is om de praktische en theoretische bekwaamheden van de deelnemer vast te stellen (individuele *kompetencevurdering*) in relatie tot een wettelijk vastgestelde kwalificatie. Naast bewijsstukken kan een assessmentprogramma van één tot drie weken worden gebruikt bij deze vorm van EVC. Het doel is altijd om een scholingsplan op te stellen. De wettelijke mogelijkheid van individuele bekwaamheidsvaststelling (*individual kompetenceafklaring - IKA*) bestaat sinds 1997 en is bedoeld om werknemers op te scholen. Opmerkelijk is het groeiend aantal deelnemers: in 1999 13.776 personen en in 2002 22.000. Als een kandidaat niet voldoet aan de minimale vereisten, krijgt deze advies over te nemen stappen.

Het scholingsplan is zes jaar geldig. Binnen die tijd moet het worden afgerond. Het traject wordt net als het reguliere onderwijs afgesloten met een proeve van vakbekwaamheid (*svendeprove*).

Deze wettelijke voorziening deelt Denemarken met Frankrijk. In Nederland worden bij de plaatselijke centra voor werk en inkomen (CWI) 'competentietestcentra' opgezet met hetzelfde oogmerk. Bijzonder

aan het Deense stelsel is de afsluiting met de proeve van vakbekwaamheid, waardoor het getuigschrift hetzelfde civiel effect heeft als een diploma behaald in het reguliere onderwijs. De kwalificatie-eisen bij GUV zijn dezelfde als bij het reguliere onderwijs, niet alleen als uitstroomvereisten, maar ook als instroomvoorwaarden voor een opleiding. IKA wordt uitgevoerd door de onderwijsinstellingen. Er wordt daarbij een interview gehouden om de plannen en prioriteiten van de kandidaat in kaart te brengen, een interview om werkervaring en eerdere scholing vast te stellen, er zijn mondelinge en schriftelijke toetsen, praktijkopdrachten en simulaties.

2.2 Examinering en afstand tot het onderwijs

Algemeen: mondelinge en schriftelijke examens worden gekeurd door docenten van een andere school. Er is een langjarige traditie van inzet van gecommitteerden die toe moeten zien op het niveau van eindexamenkandidaten, en dat niet alleen in het hoger onderwijs. Een groot aantal schriftelijke examens wordt centraal ontwikkeld en landelijk afgenomen. Bij centrale examens wordt het werk beoordeeld door de eigen docent en een leraar van een andere school.

In het secundair beroepsonderwijs treden leden van plaatselijke werkveldcommissies op als (mede)examinatoren bij de proeve van vakbekwaamheid. Deze commissies (*de faglige udvalg*) zijn verantwoordelijk voor de vorm, lengte, inhoud en afsluiting van opleidingen in hun sector en voor het onderhoud van de kwalificaties. Werkgevers en werknemers zijn paritair in deze commissies vertegenwoordigd. In 2005 waren er 58 van zulke commissies. Zij accrediteren ook bedrijven voor beroepspraktijkvorming. Ze zijn verantwoordelijk voor de proeve van bekwaamheid en de uitreiking van diploma's. Ook verzorgen zij assessortrainingen. Het werk van de commissies wordt bekostigd door de sociale partners.

De commissies zijn tevens bevoegd om bij IKA (zie hierboven) vrijstellingen te verlenen.

Het vakdiploma (*uddannelsesbevis* of *svendebrev*) wordt uitgereikt als het schooldiploma (*skolebewis*) en de BPV-verklaring van het leerbedrijf (*praktikerklæring*) is afgegeven en een eventuele proeve van vakbekwaamheid is afgelegd. Cijfers voor de proeve kunnen op het diploma worden vermeld. De proeve kan op school of in het leerbedrijf worden afgelegd.

In Denemarken is de examinering dus deels of geheel in handen van deskundigen van buiten de school.

2.3 Aspecten en effecten van examinering

2.3.1 Toezicht

Algemeen: het Ministerie van Onderwijs draagt de verantwoordelijkheid voor het examenprogramma. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met andere instituties. Er zijn centrale richtlijnen voor toetsing en examinering; zo is het aantal schriftelijke toetsen voorgeschreven. In de laatste tien jaar zijn de voorschriften op het gebied van onderwijsinhouden minder gedetailleerd geworden en is de nadruk komen te liggen op eindtermen en de wijze van toetsing.

Bij het secundair beroepsonderwijs is er sprake van een tripartite bestuur van overheid, werknemers (vakbonden) en werkgevers. Dit is het geval op macro-, meso- en microniveau (nationaal – de Deense werkgeversorganisatie DA -, lokaal en binnen de onderwijsinstelling).

Adviesraden voor verschillende beroepssectoren van het Ministerie van Onderwijs bepalen de opleidingen. Op lokaal niveau hebben werknemers en werkgevers zitting in schoolbesturen of onderwijscommissies. Het is hun taak om de relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt te optimaliseren.

De plaatselijke werkveldcommissies zijn wettelijk verantwoordelijk voor de uitreiking van vakdiploma's. In deze commissies zijn werkgevers en werknemers paritair vertegenwoordigd.

2.3.2 Bekostiging

Als regel bekostigt het Rijk het onderwijs, maar voor een aantal opleidingen is lesgeld verplicht. Bij het volwassenenonderwijs is naast bekostiging door het Rijk altijd lesgeld verschuldigd. Vanaf 1 januari 2004 spreken de onderwijsinstelling en het Ministerie van Onderwijs een kostenbudget af.

Binnen dit budget staat het de instelling vrij om cursussen aan te bieden. 10% van het budget wordt pas uitbetaald als blijkt dat de instelling zich op het eind van het jaar (binnen bepaalde marges) aan het afgesproken budget heeft gehouden.

Vanaf het begin van de jaren negentig is de financiering gebaseerd op het 'taximeter' systeem ('de rit wordt betaald'). Het gaat hierbij om een lumpsumbekostiging die gebaseerd is op het aantal leerlingen/studenten en hun verblijfsduur. Afhankelijk van de opleiding gelden hiervoor bepaalde tarieven (*takst*).

In het duale systeem krijgen de leerlingen loon en wordt het loon aan het leerbedrijf vergoed gedurende de tijd dat de leerling op school verblijft.

Het volwassenenonderwijs wordt gefinancierd uit belastingen en een landelijk fonds, waaraan bedrijven per werknemer bijdragen. Nemen werknemers deel aan het onderwijs, dan ontvangen de bedrijven hiervoor vervolgens financiële ondersteuning. Dat dit een succesvolle manier is om het levenslang leren te stimuleren, blijkt uit de cijfers. De helft van alle werknemers in Denemarken volgt een opleiding (ter vergelijking: in Nederland ligt dit percentage op 25). Vandaar wellicht ook dat het percentage van de 18 – 24-jarige bevolking met maximaal een diploma lager secundair onderwijs dat niet meer aan onderwijs of vorming deelneemt in 2003 het laagst was van de onderzochte landen: slechts 10% (Nederland: 15%).

2.3.3 Kwaliteit

Bij het GVO draagt een diploma met civiel effect naast het innen van lesgeld ertoe bij dat een opleiding wordt gekozen die beantwoordt aan de eisen van de arbeidsmarkt.

Bij het secundair beroepsonderwijs zorgt het tripartite bestuur voor nationale erkenning van kwalificaties; het stelsel speelt in vergelijking met andere landen goed in op de belangen van de maatschappij. Onderwijsnota's van de sociale partners krijgen over het algemeen veel aandacht. Wel heeft de grote invloed van de sociale partners op het onderwijs heeft geleid tot kritiek; alleen de belangen van ondernemingen zouden gediend worden, ten koste van algemeen vormende aspecten als burgerschap. Tevens zou het stelsel te traag reageren op nieuwe ontwikkelingen.

De inzet van gecommiteerden wordt niet voldoende geacht voor de kwaliteitsbewaking van het onderwijs. Om nieuwe methodieken voor kwaliteitszorg te ontwikkelen is een speciaal instituut opgericht.

2.3.5 Doelmatigheid

Het secundair beroepsonderwijs in Denemarken is gebaseerd op een stelsel van kwalificatie-eisen waarvoor een relatief groot aantal werkveldcommissies verantwoordelijk zijn. Dezelfde eisen gelden binnen het reguliere onderwijs en bij EVC. De commissies zijn ook duidelijk betrokken bij de examinering en bij het geven van vrijstellingen.

In het reguliere onderwijs treffen we allerlei vormen van examinering aan waarbij deze niet of niet alleen in handen is van het onderwijzend personeel: keuring van opgaven door collega's van andere scholen, inzet van gecommiteerden en van externe examinatoren.

Denemarken scoort tegen verwachting laag bij het PISA-onderzoek (zie voetnoot 1). De onderwijsdrop-out in het secundair beroepsonderwijs is vergelijkbaar met die in Nederland (63% bij de basisberoepsopleiding en 78% bij de voortgezette opleiding). Het opleidingsniveau – het aantal jongeren tussen de 20 en 24 jaar met een voltooide middelbare opleiding, vergelijkbaar met onze vwo-, havo- en (ten minste) mbo2-gediplomeerden, ligt momenteel op 80% (Nederland: 66%, Europa 63,5).

Nederland kent achttien KBB's (Kenniscentra Beroepsonderwijs Bedrijfsleven), Denemarken heeft thans 55 werkveldcommissies voor de beroepskwalificaties. In het secundair beroepsonderwijs kunnen deelnemers kiezen uit zeven instroomprogramma's en daarna specialiseren. In Nederland hebben deelnemers nog steeds de keuze uit ca. 700 opleidingen, die vanaf schooljaar 2006/2007 worden teruggebracht naar ongeveer 280.

3 Engeland

3.1 Onderwijs en examinering in BVE

In 1969 werd aan de Commissie Hastlegreave opgedragen, ordening aan te brengen in de veelheid van diploma's en externe examens waarmee de uiteenlopende vormen van technisch en beroepsonderwijs die men in de FE (*further education*) kon volgen, werden afgesloten. Het ging vaak om examens, georganiseerd door privé-instanties (bijvoorbeeld de *City of Guilds of London* of de *Royal Society of Arts*). Hastlegreave stelde de oprichting voor van twee onderwijsraden, een voor het technisch onderwijs (opgericht in 1973) en een voor het handelsonderwijs (opgericht in 1974). Deze raden zouden de diverse opleidingen moeten inpassen in enerzijds een certificaat (een meer praktisch niveau) en anderzijds een diploma (een meer theoretisch niveau). Samen vormden zij de BTEC (*Business and Technology Education Council*).

In 1986 werd de NCVQ (*National Council for Vocational Qualifications*) opgericht om de niveaus van diploma's en getuigschriften nog duidelijker te bepalen. Vijf kwalificatieniveaus werden afgebakend waarin alle opleidingen voortaan moesten passen. De modulaire opbouw en het werken met 'credits' maakt het mogelijk voor de kandidaat om voortdurend te stijgen op de 'ladder'. De NCVQ en de SCAA (*School Curriculum and Assessment Authority*) zijn in 1997 opgegaan in QCA (*Qualifications and Curriculum Authority*).

In het avo werden in 1977 beroepsgerichte elementen binnengehaald door de oprichting van *Tertiary Colleges* voor 16- tot 18-jarigen. Deze verzorgen modulair opgebouwde, brede beroepskwalificerende cursussen voor de GNVQs (*General National Vocational Qualifications*) welke sedert 1992 worden aangeboden. GNVQs kunnen zowel worden behaald in secundaire scholen als in instellingen voor FE. Vanaf 2002 zijn de GNVQs herdoopt tot GCSEs. Ze zijn er voor acht verschillende richtingen.

Via *Modern Apprenticeships* worden jongeren opgeleid voor een bepaalde beroepskwalificatie (minimaal niveau NVQ2). Als *training provider* verzorgt het FE-college dan het schoolse gedeelte van de opleiding. Voor deze opleiding zijn er 123 *Technical certificates* die eveneens onder de QCA vallen.

Engeland ken de volgende beroepsgerichte diploma's:

VCEs (*Vocational Certificates of Education*), ook wel Vocational A level genoemd, zijn er in drie varianten:

VCE Advanced subsidiary (drie modules in vier vakrichtingen; ≈ GCE AS)

VCE Advanced level (zes modules in dertien vakrichtingen; ≈ GCE A-level)

VCE Double award (twaalf modules in veertien vakrichtingen; ≈ twee GCE A-levels).

Vanaf september 2005 zijn de VCEs omgedoopt in GCE (*A levels and AS in applied subjects*).

GNVQs (*General National Vocational Qualifications*) zijn tot 2007 beschikbaar in twee varianten:

Foundation (level 1, zes modules; ≈ vier GCSEs op niveaus D, E of G)

Intermediate (level 2, zes modules; ≈ vier GCSEs op niveaus A, B of C).*

VQs (*Vocationally Related Qualifications*) worden aangeboden door over de honderd *awarding bodies*. Ze zijn er van breed ('toerisme en recreatie') tot smal ('touroperator').

NVQs (*National Vocational Qualifications*) zijn gebaseerd op landelijke standaarden. Ze zijn er op vijf niveaus in elf sectoren.

GCSEs (*General Certificates of Secondary Education in vocational subjects*) zijn beschikbaar vanaf 2002. Ze zijn er voor acht vakgebieden. Ze zijn gelijkgesteld aan twee algemene GCSEs.

3.2 Examinering en afstand tot het onderwijs

Beoordeling bij de VCEs bestaat uit interne portfoliobeoordeling conform bepaalde richtlijnen om aan landelijke normen te voldoen, en externe toetsing door een *awarding body*. Externe toetsing beslaat gewoonlijk een derde van de verplichte modules. Deze kan variëren van schriftelijke toetsen tot praktische opdrachten en beoordeling van projecten. Het resultaat wordt uitgedrukt op de vijfpuntsschaal A t/m E.

Bij de beroepsgerichte GNVQs worden vier van de modules intern beoordeeld en twee extern. De interne portfoliobeoordeling staat wel onder toezicht van de *awarding bodies*. De docenten laten de invulling van de toetsing afhangen van lokale mogelijkheden, maar zijn gehouden aan richtlijnen van de *awarding bodies*. Het eindoordeel kan luiden 'pass', 'merit' of 'distinction'.

Als een VQ in het NQF (*National Qualification Framework*) is opgenomen, dan is externe beoordeling voorgeschreven. Begin 2006 is men bezig het NQF transparanter, toegankelijker en flexibeler te maken onder de aanduiding FfA (*Framework for Achievement*). De kritiek op het NQF beslaat vijf punten:

- Er zijn teveel kwalificaties; onderwijsvragenden en werkgevers zien door de bomen het bos niet meer
- Als een bedrijf trainingen organiseert of iemand volgt een privé cursus, dan kunnen de uitkomsten daarvan niet in het systeem worden verdisconteerd
- Er zijn kwalificaties die niet aangepast kunnen worden of verouderd zijn, waarbij het heel veel tijd kost om ze te vervangen
- Als iemand niet slaagt voor een certificaat, is er geen mogelijkheid van *partial credit* voor zijn prestaties
- Studieresultaten die niet binnen het NQF vallen, kunnen niet worden gehonoreerd.

Bij de NVQs wordt de beoordeling verzorgd door een gekwalificeerde interne beoordelaar die niet bij het onderwijs aan de kandidaat is betrokken. De systematiek is in wezen een vorm van portfoliobeoordeling, maar ook observatie op de werkplek, mondelinge toetsing, praktijktoetsen en schriftelijke opgaven worden gebruikt.

Het extern geëxamineerde gedeelte van de beroepsgerichte GCSEs kan bestaan uit toetsen en praktische opdrachten die worden geproduceerd door de *awarding bodies*.

Engeland heeft daarmee een algemeen systeem waarbij de examinering deels is uitbesteed en deels onderworpen aan extern of onafhankelijk toezicht.

3.3 Aspecten en effecten van examinering

3.3.1 Toezicht en ondersteuning

Awarding bodies zijn verantwoordelijk voor het verlenen van een keurmerk aan instellingen die opleidingen verzorgen voor de door de *bodies* aangeboden kwalificaties alsmede voor het houden van toezicht op de examinering en het bewaken van de opleidingskwaliteit. Zij valideren de GNVQ-opleidingen. De beoordelingscriteria zijn gebaseerd op globale richtlijnen van de NCVQ/QCA. VCEs worden eveneens aangeboden door de *awarding bodies*. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de GCSEs en NVQs. Zij ontwikkelen en onderhouden de syllabi. De criteria voor NVQs zijn *competence based*. Het doet er in principe niet toe waar de competentie is verworven.

De afgelopen jaren zijn veel van deze instellingen gefuseerd tot enkele grote organisaties als AQA (*the Assessment and Qualifications Alliance*), Edexcel Foundation, OCR (*Oxford, Cambridge and RSA Examinations*).

Het overkoepelende orgaan van de *awarding bodies* is de JCQ (*Joint Council for Qualifications*). Nationale kwalificatiestandaarden werden oorspronkelijk ontwikkeld door *National Training Organisations*. In 2002 zijn deze vervangen door een landelijk netwerk van SSCs (*Sector Skills Councils*), waarin de werkgevers het voortouw hebben.

De FEFCs (*Further Education Funding Councils*) zijn verantwoordelijk voor het bewaken van de kwaliteit van de FE-instellingen. De leden van de FEFCs zijn deels afkomstig uit het bedrijfsleven, deels uit het onderwijs.

Awarding bodies worden op hun beurt geaccrediteerd door de QCA. De QCA is een publiekrechtelijk orgaan dat verantwoording aflegt aan de staatssecretaris voor onderwijs. De QCA heeft tot taak ervoor te zorgen dat de curricula en kwalificaties voor jongeren en volwassenen een evenwichtig en flexibel stelsel vormen.

De EAB (*Examinations Appeals Board*) is de centrale en onafhankelijke beroepsinstantie voor examens die kan worden benaderd als een bezwaar bij een *awarding body* niet het gewenste effect heeft gehad.

Het toezichtstelsel in Engeland heeft een hoog 'bretels en riem-gehalte', zeker in vergelijking met België Vlaams. Waar in het laatste geval een stelsel van eindtermen en inspectoraal toezicht volstaat, heeft men in Engeland te maken met een drievoudig toezicht: Opleidingen mogen alleen een erkende kwalificatie verzorgen als zij door een *awarding body* zijn goedgekeurd en de examinering voor een deel uitbesteden of laten controleren. De *awarding bodies* zijn weer onderworpen aan de richtlijnen en de kwaliteitsbewaking van de QCA, die op zijn beurt rapporteert aan de staatssecretaris.

3.3.1.1 Ondersteuning

De NAA (*National Assessment Agency*) is opgericht in april 2004 als onderdeel van de QCA. De NAA heeft tot taak om de examens te vernieuwen en de examinatoren van de *awarding bodies* te ondersteunen. Zij doet dit door het publiceren van een *good practice guide*, het verzorgen van trainingen, het bieden van ondersteuning op lokatie, het uitbrengen van voorschriften voor verzending van examenmateriaal en voor surveillance en het bekostigen van apparatuur.

3.3.2 Bekostiging

FE wordt aan studenten jonger dan 18 jaar gratis verstrekt. Oudere studenten betalen een *fee*. Wanneer ze van een uitkering moeten leven, krijgen zij een vrijstelling. Studiefinanciering is voor FE-studenten slechts beperkt mogelijk.

De bekostiging van FE-instellingen verliep via de FEFC. Bij *Modern Apprenticeships* moest over de hoogte van de vergoeding door de FE-colleges onderhandeld worden met de betreffende TEC (*Training and Enterprise Council*). De toegekende bedragen waren mede gebaseerd op de resultaten van de opleidingen, in termen van behaalde kwalificaties. In 2001 gingen de FEFC en de TECs op in de LSC (*Learning and Skills Council*). In de LSC werken werkgevers, opleidingen, CWI's en plaatselijke overheden samen om de doelen van de landelijke *Learning to Succeed* beleidsnota te realiseren. Er zijn 47 lokale vestigingen van de LSC.

Sectie 97 van de *Learning and Skills Act 2000* gaat over opleidingen voor personen van 19 jaar en ouder die leiden tot een erkende kwalificatie. Alleen geaccrediteerde opleidingen mogen door de LSC worden gefinancierd. Deze instelling gaat ook over de planning en financiering van opleidingen voor leerlingen van 16 jaar en ouder. In het jaar 2003 – 2004 beschikte de LSC over een budget van £ 8 miljard. Universitaire opleidingen vallen buiten de competentie van de LSC.

Voor de inrichting van de ondersteuninginstelling NAA werd in 2004 door de overheid een bedrag van £ 100 miljoen ter beschikking gesteld.

De werkzaamheden van de *awarding bodies* worden in hoofdzaak bekostigd uit examengelden.

3.3.3 Kwaliteit

Iedere *awarding body* heeft zijn eigen systematiek van kwaliteitsbewaking. Naast visitaties zijn er regionale bijeenkomsten of evaluaties aan de hand van toegezonden documenten.

Instellingen die voor NVQs willen opleiden moeten worden geaccrediteerd door *awarding bodies*. Zij moeten aantonen dat ze over de vereiste middelen en deskundigheid beschikken om adequaat voor een kwalificatie de opleiding te verzorgen, de resultaten te beoordelen en de kwaliteit te bewaken.

De QCA moet de NVQs die door de *awarding bodies* worden aangeboden erkennen en ervoor zorgen dat ze aan bepaalde criteria voldoen en vergelijkbaar zijn over de verschillende sectoren heen.

De QCA vergelijkt sedert 1997 van jaar tot jaar de normen die bij examens in zes vakken worden gehanteerd. Exameninhouden en – opgaven varieerden en een objectieve beoordeling van het vereiste niveau was nauwelijks te geven. Van eerdere jaren ontbrak voor een deel de documentatie.

'*Over the longer term, it makes little sense in many subjects to ask whether examination standards have been maintained since the subjects themselves have changed so much*', aldus het desbetreffende rapport.

3.3.4 Toegankelijkheid

Voor veel volwassenen vervult de FE een duidelijke tweedekansfunctie. Pluspunt is de modulaire opbouw van kwalificaties en examinering. Deze maakt het mogelijk om door het halen van deelcertificaten een diploma bijeen te sprokkelen.

3.3.5 Doelmatigheid

Mensen zonder schooldiploma's hebben financieel profijt van een vakdiploma, althans *boven* NVQ 1- en 2-niveau. Van een NVQ2-kwalificatie hebben mensen geen of nauwelijks profijt, met uitzondering van vrouwen werkzaam bij de overheid, in het onderwijs of in de gezondheidszorg en personen die op initiatief van hun werkgever een NVQ2 halen. *'However, the great majority of our findings suggest that NVQ2s offer no benefit to most recipients'* (Dearden e. a. 2004: 18).

Er zijn aanwijzingen dat ordening aanbrengen in de veelheid van diploma's niet eenvoudig is. Na oprichting van de BTEC volgde de NCVQ en het NQF en nu weer het FfA. Een groot aantal uiteenlopende erkende kwalificaties maakt het examensysteem duur.

Hoewel het onderwijs in Engeland zich kan meten met de beste stelsels in de wereld, heeft het er alle schijn van dat gebrek aan standaardisatie dat zich uit in een veelheid aan kwalificaties en *awarding bodies* – die overigens wel vrij recentelijk een aantal fusies hebben ondergaan – en het complexe toezichtstelsel relatief kostbaar zijn. Ondanks de veelheid aan kwalificaties lag het percentage van de 18 – 24-jarige bevolking met maximaal een diploma *lower secondary* dat geen onderwijs meer volgt in 2003 op 16,7, het hoogste percentage van de onderzochte landen. Nederland doet het iets beter, met 15%, maar weer minder dan Frankrijk (13,7%).

4 Frankrijk

4.1 Onderwijs en examinering in BVE

Na het *Collège* (eerste fase vo) gaat ongeveer tweederde van alle leerlingen naar een *Lycée*. Het *Lycée Général et Technologique* (tweede fase vo, driejarig) kan worden afgesloten met een *bac (baccalauréat) général*, een *bac professionnel* of een *bac technologique*. Deze differentiaties hebben niet alleen te maken met een verschil in vakken, maar ook met een onderscheid in kwalificatieniveaus. Leerlingen die geen bac kunnen of willen halen kunnen tussentijds uitstromen met een *BT (Brevet de Technicien)*.

Het *Lycée Professionnel* (tweede fase vo, één-, twee- of driejarig) leidt op voor het CAP (*Certificat d'Aptitude Professionnel*) of het BEP (*Brevet d'Etudes Professionnelles*). Het CAP is een kwalificatie om een beroep te kunnen uitoefenen. Het BEP kwalificeert een leerling als basisberoepsbeoefenaar. Deze opleiding is sterker beroepsgericht dan bij het CAP en kent vijf richtingen (industriële, commerciële, administratief etcetera). De examens bestaan uit twee series schriftelijke en mondelinge toetsen in algemene en beroepsgerichte vakken.

Het CAP bestaat uit deelcertificaten. Algemene examenonderdelen zijn Frans, wis- en natuurkunde, geschiedenis, aardrijkskunde, een moderne vreemde taal en lichamelijke opvoeding. Bij het BEP worden Frans, wiskunde, een moderne taal, burgerlijke en professionele redzaamheid, kennis van de wereld, huishoudkunde en economie en lichamelijke oefening getoetst. Daarnaast kan een extra vak worden gekozen uit drie opties (bij het CAP) of twee (bij het BEP), waaronder een moderne vreemde taal.

Houders van een CAP of BEP kunnen zich in twee jaar voorbereiden op een *bac professionnel*. Het *Lycée Professionnel* verzorgt beroepsopleidende leerwegen (BOL). Een CAP kan ook worden behaald via een beroepsbegeleidende leerweg (BBL). De leerling kan een kwalificatiecontract (*contrat de qualification*) afsluiten waarbij het leerbedrijf de hoofdrol speelt. Bij een leercontract volgt de leerling een aanvullende theoretische opleiding aan een CFA (*Centre de Formation des Apprentis*). Een ander BBL-diploma is het BTS (*Brevet de Technicien Supérieur*). De opleidingsduur varieert van één tot drie jaar. Het BTS wordt ook door speciale technische afdelingen van een aantal lycea aangeboden. BTS-examens worden per instituut ontwikkeld en afgenomen.

In 1991 werd een wet van kracht die inhield dat werknemers of werkzoekenden met ten minste vijf jaar werkervaring een *bilan de compétences* mochten laten opmaken. Zij kregen hiervoor recht op 24 uur betaald verlof. Het opmaken van de *bilan* en het aansluitend adviseren over een opleiding of een beroep kwam in handen van 110 CIBC (*Centres Interinstitutionnelles de Bilans de Compétences*, ook wel genoemd *Centres de Bilan Personnel et Professionnel*), als publiekrechtelijke organen, naast andere door de overheid erkende centra.

In 1992 werd de VAP (*Validation des Acquis Professionnelles*) wettelijk van kracht. Personen met vijf jaar werkervaring werden in de gelegenheid gesteld om op basis daarvan zonder examen een kwalificatie secundair en tertiair onderwijs te verkrijgen. Zij moeten daartoe een portfolio samenstellen dat wordt beoordeeld door een *jury*. Op basis van dit oordeel kunnen zij studiepunten verwerven of worden toegelaten tot opleidingen waarvoor normaal een diploma vereist is.

In 2002 werd het door de *Loi de la Modernisation Social* zelfs mogelijk om op basis van werkervaring volledige kwalificaties te verwerven. VAP werd uitgebreid tot VAE (*Validation des Acquis de l'Expérience*). Het vereiste aantal jaren werkervaring werd van vijf teruggebracht naar drie. De kwalificaties worden bijgehouden door de CNCP (*Commission Nationale de la Certification Professionnelle*) in het RNCP (*Répertoire National des Certifications Professionnelles*).

VAE wordt uitgevoerd door *Centres de Validation de Compétence*. Rijksdiploma's die worden afgegeven door openbare instellingen voor hoger onderwijs vallen buiten de VAE-regeling.

4.2 Examinering en afstand tot het onderwijs

De BT- en CAP-examens worden ontwikkeld op nationaal niveau en bestaan uit schriftelijke, mondelinge en praktische toetsen. DEP (*Direction de l'Évaluation et de la Prospective*), onderdeel van het Ministerie van Onderwijs, is sedert 1987 verantwoordelijk voor de evaluatie van het Franse onderwijs en de examinering. DEP stelt de wijze van toetsing vast en zorgt voor opgaven, ziet toe op de afname en analyseert en publiceert de resultaten. Het eigenlijke constructiewerk wordt verricht

door wisselende docenten en onderwijsinspecteurs uit de diverse *régions* die daartoe op het ministerie bijeenkomen.

Bij het CAP en het BEP worden de dagen waarop de examens worden gehouden bepaald door de *recteur* en de inspecteur van de regionale onderwijsdienst, de *académie*. De duur en inhoud van de examens zijn voor elk diploma centraal vastgelegd.

De leden van de jury bij VAE zijn assessoren die zowel de portfoliobeoordeling uitvoeren als praktisch werk van de kandidaten beoordelen. Dit gebeurt aan de hand van *référentiels* of standaarden.

De VAE-procedure verloopt als volgt:

- De kandidaat vraagt informatie aan over een bepaalde diplomaverstrekker. Dit kan bij een aantal regionale steunpunten (*Points-Relais-Conseil*), ondergebracht bij diverse instellingen.
- Hij vult, al dan niet onder begeleiding, alleen of samen met andere kandidaten een aanvraagformulier in.
- Zijn aanvraag, zijn *dossier* of portfolio en de verslagen van criteriumgerichte interviews worden beoordeeld door een jury; de kandidaat geeft toelichting.
- Voor sommige diploma's wordt een praktijkproef gevraagd.
- In het geval van een gedeeltelijke erkenning geeft de jury aan wat is erkend en welke onderdelen eventueel later erkend kunnen worden. De jury geeft aan wat de kandidaat hiervoor moet doen (scholing, werkstukken, werkervaring).
- De beslissing van de jury wordt via de diplomaverstrekker aan de kandidaat meegedeeld.

De voorzitter en leden van een jury worden door de voorzitter of directeur van een onderwijsinstelling benoemd. Zij moeten gezamenlijk voldoende deskundig zijn op het terrein van de kwalificaties waarom het gaat. De leden moeten ook uit het betrokken werkveld afkomstig zijn. Werkgevers en werknemers uit het bedrijf van de kandidaat mogen deze niet beoordelen. Per kandidaat bestaat de jury ten minste uit drie leden waarvan er twee uit het onderwijs afkomstig moeten zijn.

Concluderend kan worden gesteld dat Frankrijk over een aantal goed herkenbare kwalificaties beschikt die voor een belangrijk deel centraal geëxamineerd worden. Daarnaast is er een wettelijk stelsel voor EVC dat onafhankelijk van opleidingen functioneert en waarvoor de procedures zijn voorgeschreven. Opleiding en diplomering zijn door de VAE ontkoppeld. Voorheen kon een diploma alleen maar verworven worden binnen een bepaalde vorm van onderwijs.

4.3 Aspecten en effecten van examinering

4.3.1 Toezicht en ondersteuning

De CNPC die de kwalificatiestructuur onderhoudt bestaat uit leden namens het ministerie, de sociale partners onafhankelijke deskundigen en vertegenwoordigers van de Kamers van Koophandel en van de *régions*. De toelating van nieuwe kwalificaties berust bij een vaste commissie. De CNPC functioneert op centraal niveau, maar beschikt wel over een netwerk van regionale *correspondents*. Voorwaarde voor opname van een kwalificatie in het RNCP is dat deze bestaat uit certificeerbare eenheden. Deze noodzaak is ingegeven door de VAE.

Het RNCP omvat naast 11.000 hogere kwalificaties ruim 700 kwalificaties op secundair niveau onder het gezag van het Ministerie van Onderwijs, zoals CAP en BTS, 600 certificaten van andere ministeries, waaronder 150 CCP (*Certificats de Compétences Professionnelles*) van het Ministerie van Werkgelegenheid, 800 kwalificaties van particuliere organisaties, waaronder de CCE (*Certificats de Compétence d'Entreprises*) van de Kamers van Koophandel en ten slotte 400 CQP (*Certificats de Qualification Professionnelle*), uitgereikt onder verantwoordelijkheid van beroepsorganisaties die zijn vertegenwoordigd in diverse CPNE (*Commissions Paritaires Nationales de l'Emploi*). Voor de CQP gelden geen algemene regels, iedere branche is zelf verantwoordelijk. Sommige kwalificaties zijn opgenomen in de CAO's, andere (bijvoorbeeld de CCE) niet.

In 1998 hebben de Kamers van Koophandel de ACCP (*Association pour la Certification des Compétences Professionnelles*) opgericht voor de erkenning van werkervaring. De ACCP is geaccrediteerd volgens NEN 45013 voor persoonscertificering en kent de CCE toe.

De *référentiels* of standaarden bij VAE worden vastgesteld door CPC (*Commissions Professionnelles Consultatives*). Deze CPC zijn ook verantwoordelijk voor kaderstelling bij de examens voor de *apprentis* (BBL). De commissies werken onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Onderwijs. Behalve de sociale partners zijn de overheid, de onderwijsbonden, ouderorganisaties, Kamers van

Koophandel en autoriteiten bij de CAP en BEP-examens vertegenwoordigd. Zij bepalen de kennis en vaardigheden die de kandidaten moeten verwerven.

Het RNCP is complexer dan het Engelse *National Qualifications Framework*. De opmerking die daar is gemaakt over het kostenaspect van beoordeling – zowel examinering als EVC - bij een groot aantal uiteenlopende kwalificaties geldt des te sterker voor het Franse stelsel. Als kritiek op het grote aantal kwalificaties kan gelden dat zij gericht zijn op specifieke operationele vaardigheden en sterk verschillen in doelstellingen. Er wordt geen algemene knowhow gevraagd, behalve voor zover die gerelateerd is aan een bepaalde werkplek.

4.3.2 Bekostiging

Door nationale wetgeving voor de *éducation permanente* en de volwasseneneducatie en –training zijn bedrijven sedert 1971 verplicht een percentage van de totale loonsom (aanvankelijk 1,1%) hiervoor te reserveren. Dit percentage is inmiddels verhoogd tot 1,5% voor bedrijven met meer dan 10 werknemers (0,25% voor bedrijven met minder dan 10 werknemers). Bij niet besteden worden deze percentages wegbelast. In de loop der jaren is het aantal bedrijven dat kiest voor belastingafdracht steeds verder gedaald. Op dit moment besteden bedrijven zelfs ruim 3% van de loonsom aan scholing, maar er zijn verschillen zijn tussen sectoren en ondernemingen.

Het opmaken van *bilans de compétence* wordt deels bekostigd door de centrale overheid en deels uit een verplichte bijdrage van de werkgevers.

De *Centres de Bilans/de Validation* worden betaald door de in regionaal verband samenwerkende publieke en particuliere aanbieders van beroepseducatie, inclusief de scholingsafdeling van de arbeidsvoorziening en de arbeidsbureaus.

Voor *la VAE* wordt examengeld geheven dat door de kandidaten of hun werkgevers moet worden voldaan. Voor werklozen en mensen met een laag inkomen gelden aangepaste tarieven. De prijzen verschillen per dienst. Het bedrag dat een bedrijf moet betalen is veelal hoger dan wat een individu in rekening wordt gebracht.

De VAE maakt een andere bekostiging van instellingen noodzakelijk, die immer op basis van studentenaantallen een vergoeding ontvangen en niet op basis van uitgereikte diploma's.

4.3.3 Kwaliteit

In Frankrijk wordt wel de vraag gesteld of de kwaliteit van de VAE-procedure en de gerecruteerde assessoren voldoende geborgd is. Het grote aantal kwalificaties en de beperkte beschikbaarheid van juryleden zet de kwaliteit onder druk.

Eind 2004 liet de minister van onderwijs Fillon een evaluatie uitvoeren van de VAE. In de opdrachtbrief staat: 'L'observation des pratiques actuelles de la VAE montre qu'elles sont fragmentaires, hétérogènes et non duplicables à grande échelle de sorte que l'impact dans la lutte contre le chômage par la qualification ou la requalification est insuffisant.' Hoewel de implicatie dat werkloosheid beter bestreden zou kunnen worden als de VAE-procedures minder versnipperd zouden zijn, niet direct voor de hand ligt, blijkt uit dit citaat wel een gebrek aan standaardisatie. De minister gispt ook een gebrek aan ICT-gebruik bij VAE.

4.3.4 Toegankelijkheid

Als gevolg van de wettelijke verplichting om middelen te reserveren voor permanente educatie en training, zijn deze niet alleen afhankelijk van initiatieven van bedrijven, maar kunnen individuen ook rechten laten gelden.

Een belangrijke doelgroep voor VAE wordt gevormd door herintredende vrouwen.

Ongeveer driekwart van de personen die een *bilan de compétences* laten opmaken, zijn werkzoekend. Het systeem is dus niet alleen gericht op het stimuleren van *éducation permanente*, maar vooral ook op het bestrijden van werkloosheid.

La VAE heeft een aantal pluspunten. Het stelsel voldoet duidelijk aan een maatschappelijke vraag.

Voor het uitoefenen van een aantal zelfstandige beroepen is een diploma verplicht. De VAE biedt personen met ervaring, maar zonder diploma een kans op ondernemerschap. Bij de VAE-procedure wordt niet alleen ervaring met betaald werk gewogen, maar ook met vrijwilligerswerk.

Daarnaast zijn er minpunten. Een VAE kost de kandidaten geld. Dit is voor werklozen – ondanks het gereduceerde tarief – moeilijk op te brengen. De beschikbare middelen voor VAE lijken op dit moment

ontoereikend, waardoor de kwaliteit onder druk komt te staan. Kandidaten die tot de 10% behoren bij wie de ervaring tot geen enkele erkenning leidt, worden verder aan hun lot overgelaten. *La VAE* is in eerste instantie een individuele aangelegenheid. Ondernemingen maken er weinig gebruik van. Wellicht is men beducht voor salariseisen.

Het is verder opmerkelijk dat men bij de VAE niet gekozen heeft voor een nieuw diplomastelsel. In Frankrijk worden echter de traditionele diploma's en certificaten gezien als belangrijke referentiepunten (civiel effect).

4.3.5 Doelmatigheid

75% - 85% van de kandidaten slaagt voor een van de *bacs* (2005). Dit lijkt te duiden op een relatief laag rendement, maar kan anderzijds een positief effect hebben op het civiel effect van de getuigschriften.

In 2003 werden 14.374 VAE-kandidaten geëxamineerd voor een diploma, bijna een verdubbeling vergeleken met het jaar daarvoor. 75% van de kandidaten had werk, 25% was werkzoekend. De helft van de kandidaten ging op voor een BTS en ruim 20% voor een kwalificatie op secundair niveau. De helft van de kandidaten ontving een volledig diploma, 40% kreeg deelcertificaten en 10% werd afgewezen.

In 2004 werden 19.136 *dossiers* verwerkt. Twee op de vijf kandidaten gingen op voor een BTS. Slechts één op de vijf wilde een CAP of een BEP behalen. 56% van de kandidaten ontving een volledig diploma. Ook in 2004 bleef 10% van de kandidaten met lege handen achter.

Het VAE-systeem moet zich nog bewijzen in een cultuur waarin diploma's die langs traditionele weg behaald zijn een evident civiel effect hebben. *Parity of esteem* is een punt van zorg.

Er zijn in Frankrijk meer dan 15.000 kwalificaties. Zo zijn er twintig keer meer ingenieursdiploma's dan in Duitsland, 3.000 masteropleidingen en 1200 vakdiploma's. Dit leidt enerzijds tot diploma-inflatie en anderzijds tot een complexe en dus kostbare VAE-systematiek, zoals reeds eerder is opgemerkt.

5 Nederland

5.1 Onderwijs en examinering in BVE

Wettelijk zijn de onderwijsinstellingen voor BVE verantwoordelijk voor de examinering, met uitzondering van de centrale avo-examens en de Staatsexamens in de Educatie. Scholen hebben wel de mogelijkheid om 'examenproducten' (toetsen) te betrekken bij externe leveranciers en om de examinering geheel of gedeeltelijk uit te besteden. Leveranciers van examenproducten en externe examens heten *exameninstellingen*.

Een onderwijs- of exameninstelling dient wat de examens betreft te voldoen aan door OCenW vastgestelde *standaarden*. Zo dient men bijvoorbeeld aan te tonen dat het beroepenveld vertrouwen heeft in de examinering. Controle op de standaarden wordt op landelijke schaal verricht door het KCE (Kwaliteitscentrum Examinering).

5.2 Examinering en afstand tot het onderwijs

5.2.1 Leverantie van examenproducten

Exameninstellingen welke zijn verbonden aan de KBB's (Kenniscentra Beroepsonderwijs Bedrijfsleven) bieden examenopgaven aan die door de onderwijsinstellingen kunnen worden gebruikt. ECABO ondersteunt de volgende opgavenbanken:

Examenbank EbA (Examenbank Administratie): een samenwerkingsverband van ruim 35 onderwijsinstellingen ontwikkelt hiervoor opgaven.

Stichting Vakexamens voor de Particuliere Beveiligingsorganisaties (SVBP): deze exameninstelling neemt alle mbo-examens op beveiligingsgebied af.

VCA Examenbank (VGM {Veiligheid, gezondheid, Milieu} Checklist Aannemers): examens Basisveiligheid en Veiligheid voor Operationeel Leidinggevenden VCA; daarnaast erkent VCA Examenbank examencentra.

Het Innovam Branchekwalificatie-instituut (IBKI) zorgt in opdracht van de STEM (Stichting Examens Mobiliteitsbranche) voor examens binnen het beroepsonderwijs in deze branche. Voor het theoretische deel van de examinering worden toetsen ontwikkeld en aan de onderwijsinstellingen geleverd. De instellingen kunnen hun kandidaten deze toetsen laten afleggen op de eigen locatie. Kenniscentrum Handel heeft samen met de Bedrijfstakgroep Handel (onderdeel van de Bve Raad) het Examenservicesysteem Handelonderwijs opgericht, dat sinds 1 augustus 2003 operationeel is. Het Examenservicesysteem omvat toetsplannen, toetsmatrijzen, theorietoetsen, praktijktoetsinstrumenten en examenprocedures.

In 2002 hebben vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven in samenwerking met het LOB HTV (Landelijk Orgaan Beroepsonderwijs Horeca, Toerisme en Voeding) drie examenstichtingen opgericht (voor horeca, toerisme/recreatie en de bakkerijbranche). De stichtingen zijn eigenaar van de zogeheten toetsitebanken:

- Stichting Horeca Examens (SHE)
- Landelijke Toetsvragenbank Toerisme en Reizen (LTTR)
- Stichting Landelijke Examenbank Brood en Banket (SLEBB)

De stichtingsbesturen geven inhoud aan de toetsitebanken. Een gebruikersraad (met schoolvertegenwoordigers) en een valideringscommissie (onderwijs en bedrijfsleven) ondersteunen daarbij ieder bestuur. Het LOB HTV faciliteert de stichtingen met projectmanagement, secretariële werkzaamheden, communicatie en technisch beheer.

KOC Nederland [KBB voor kapper, schoonheidsspecialist en voetverzorger] had in het schooljaar 2003 – 2004 een contract met 164 scholen voor het afnemen van examens. Het betrof hier de levering van examenproducten, naast branchetoezicht op de examens.

SH&M verzorgt voor de scholen met hout- en meubelopleidingen de ontwikkeling en levering van toetsen.

5.2.2 Externe examinatoren

Bij praktijkproeven die door exameninstellingen worden afgenomen wordt de beoordeling door eigen examinatoren verricht. Zo heeft bijvoorbeeld KOC Nederland in het schooljaar 2003 - 2004 bij de praktijkexamens voor kapper 58 examinatoren ingezet. Bij voetverzorging en schoonheidsverzorging waren dit er respectievelijk 56 en 88. Het aantal examenlocaties bedroeg 146.

5.2.3 Examinering ook buiten de school

De Exameninstelling SVGB heeft tot doel de door scholen gedelegeerde examinering te verzorgen. SVGB ondersteunt als KBB de volgende beroepsgroepen: adaptatietechnici, audiciens, goud- en zilversmeden, graveurs, hoedenmakers, juweliers, keramisten, opticiens, orthopedisch technici, orthopedisch schoentechnici, pianotechnici, schoenherstellers, tandtechnici, technisch oogheelkundig assistenten en uurwerktechnici.

LEXON (Landelijke EXamens Optiek Nederland) is een stichting die tot doel heeft examens af te nemen voor het niet reguliere onderwijs. LEXON bij de opleidingen tot Assistent contactlensspecialist en Contactlensspecialist. De diploma's die LEXON afgeeft worden erkend door de Optiekbranche en worden gehonoreerd in de Optiek CAO.

Voor veel onderwijsinstellingen verzorgt het IBKI (zie 2.1) de uitvoering van praktijkexamens. De onderwijsinstellingen kunnen deze praktijkexamens, onder specifieke voorwaarden, ook op de eigen lokatie organiseren.

De FEM (Flexibele Examineringmethode) van LOB HTV (zie 2.1) gaat over het examineren van de praktijk. Dit vindt zowel plaats op school als in het leerbedrijf. Docenten én opleiders in de praktijk kunnen dus beoordelaar zijn. Het leerbedrijf geeft vooraf in een jaarplan aan wanneer en hoe vaak de leerling een praktijktoets aflegt.

SVGB-OSLO [schoenmakers] beoordeelt kandidaten op verschillende momenten en op twee verschillende manieren: het resultaat dat behaald wordt in de Proeve van Bekwaamheid en het oordeel van de praktijkopleider uit de beroepspraktijk.

De Stichting Samenwerken voor Veiligheid (SSVV) heeft tot nu toe een zestal examenbureaus bevoegd verklaard voor het afnemen van VCA-examens (zie 2.1). De Examenbureaus VNL en Benelux zijn onafhankelijke examenbureaus voor alle soorten VCA-examens inclusief de examens uit de Gids Opleidingen Risicovol Werk (GORW). Het VCA-examen voor specifieke risicovolle taken wordt door het examenbureau in de praktijk veelal bij een opleidingsinstituut dan wel op het bedrijf afgenomen. Voorwaarde is wel dat de lokatie, de situatie en het materieel aan de eisen voldoen. IBEX (Instituut voor Beroepsexamens) ontwikkelt examens met betrekking tot Arbo-, Veiligheid- en Milieuaspecten in een technische en industriële omgeving en neemt deze af. Vaak gebeurt dit in het kader van de ISO 17024 norm voor persoonscertificering.

EXIN [examens voor informatietechnologie] biedt de ICT-opleidingenmarkt onafhankelijke ICT-examens. EXIN definieert de standaard voor (internationale) kwalificaties van IT-professionals en ontwikkelt hiertoe exameneisen en examens.

De SVPB (Stichting Vakexamens voor de Particuliere Beveiligingsorganisaties) neemt als enige examenorganisatie examens af voor een aantal beveiligingsdiploma's en certificaten die zijn opgenomen als opleidingseisen in de Regeling particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus (Ministerie van Justitie).

SH&M verzorgt voor de scholen met hout- en meubelopleidingen de afname van de proeve van bekwaamheid in negen regionale examencentra. Inmiddels zijn er meer dan 50 examinatoren daarvoor speciaal opgeleid. Deze personen zijn allen werkzaam in hout- en meubelbedrijven of onderwijsinstellingen met opleidingen in de hout- en meubelbranche.

5.2.4 EVC

Exameninstellingen maken het mogelijk dat kandidaten door middel van een EVC (Erkenning van Eerder of elders Verworven Competenties)-procedure een *certificaat* (bij het erkennen van de beheersing van een *deelkwalificatie*) of een *diploma* (bij het erkennen van de beheersing van alle deelkwalificaties die voor een kwalificatie vereist zijn) behalen. Zo heeft ECABO (zie 2.1) voor economie, administratie en beveiliging] een procedure waarbij een onderwijsinstelling wordt geadviseerd over het toekennen van vrijstellingen aan een kandidaat- de school is immers wettelijk verantwoordelijk voor het toekennen van certificaten en diploma's.

SVO [KBB slaggers] heeft een systematiek ontwikkeld waarmee het mogelijk is te bepalen over welke kennis en vaardigheden een medewerker beschikt en of dit (deels) gelijk staat aan wat iemand kan die

een door de branche erkende opleiding heeft gevolgd. Het erkennen van deze competenties kan leiden tot een officieel diploma. De uitvoering van het EVC-traject is een activiteit van SVO Lobex b.v., de aan het KBB gelieerde exameninstelling. Medewerkers (of leidinggevenden) uit de vleessector die menen dat zij in aanmerking komen voor een EVC-traject, kunnen zich melden bij SVO Lobex b.v. Ook VAPRO-OVP [KBB procestechniek] heeft een procedure en instrumenten om bedrijven een EVC te laten uitvoeren. Zij leveren tevens een externe assessor.

Savantis [KBB afwerktechniek] biedt een verkort diplomatraject aan voor schilders met vijf jaar ervaring die ouder zijn dan vijfentwintig. Het examen (2 dagen) bestaat uit een aantal praktijkopdrachten en een gesprek. Het totale traject duurt inclusief het examen maximaal 10 dagen. De OVDB [KBB Zorg en welzijn] biedt verschillende EVC-instrumenten aan die gericht zijn op certificering voor een officiële kwalificatie (bijvoorbeeld Zorghulp). Voor een EVC-procedure moet de kandidaat zich aanmelden bij een onderwijsinstelling.

Voor EVC heeft SH&M (zie 2.1 en 2.2) een toetsstelsel ontwikkeld om vast te stellen of bepaalde competenties binnen de beroepspraktijk aanwezig zijn.

5.3 Aspecten en effecten van examinering

5.3.1 Toezicht en ondersteuning

Formeel is de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen verantwoordelijk voor de kwalificatie-eisen BVE. De huidige *eindtermen* zijn gebaseerd op een kwalificatiestructuur die vergelijkbaar is met het *National Qualification Framework* van Engeland. Eindtermen (*elements of competence*) zijn geclusterd in *deelkwalificaties (units of competence)*, en deze definiëren op hun beurt ca. 700 kwalificaties waarvoor een diploma kan worden behaald. Vóór het vaststellen van deze kwalificatiestructuur heeft de minister zich laten adviseren door een speciale commissie, de ACOA (Adviescommissie Onderwijs en Arbeidsmarkt). Op dit moment is een nieuwe kwalificatiestructuur in ontwikkeling waarbij men het aantal kwalificaties wil terugbrengen tot ca. een derde. De nieuwe eisen worden gebaseerd op *kwalificatiedossiers* die worden ontwikkeld voor verschillende branches door *paritaire commissies* waarin het werkveld en het onderwijs vertegenwoordigd zijn. De paritaire commissies worden ondersteund door de KBB's die er voor (clusters van) de verschillende bedrijfstakken zijn. De overkoepelende organisatie van de KBB's, Colo, ondersteunt een *procesmanagement* dat de vorm en totstandkoming van de nieuwe kwalificatiestructuur moet regelen.

5.3.1.1 Toezicht

Examens in het mbo omvatten tot in de jaren negentig een centraal gedeelte. Met de invoering van de WEB (Wet Educatie en Beroepsonderwijs) in 1996 werd de verantwoordelijkheid voor de examinering geheel bij de scholen gelegd. Wel zouden zij de examens in ruim de helft van de deelkwalificaties die voor een kwalificatie verplicht zijn, moeten laten verzorgen dan wel laten controleren door een exameninstelling. Onafhankelijk daarvan verrichtte de Onderwijsinspectie onderzoek naar de kwaliteit van de examens in het mbo. Dit onderzoek leidde een aantal jaren tot kritische rapporten. Een gunstige uitzondering vormden de examens afgenomen door exameninstellingen die aan de LOB's (Landelijke Organen Beroepsonderwijs, voorlopers van de KBB's) waren verbonden. Aan het begin van het nieuwe millennium deed de Commissie Deetman het voorstel om een Kwaliteitscentrum Examinering in te richten ten einde de kwaliteit van de examens te bewaken en te stimuleren. Aldus geschiedde. In het bestuur van KCE namen zowel vertegenwoordigers van de KBB's plaats via de koepelorganisatie Colo, als van de onderwijsinstellingen via de koepelorganisatie Bve Raad, in paritaire samenstelling. De inspectie had vanaf dat moment geen bemoeienis meer met de examenkwaliteit, maar oefende nog wel toezicht uit op het functioneren van KCE. In 2005 verschenen hierover twee negatieve rapporten. De vaste kamercommissie onderwijs stelde kritische vragen aan de Staatssecretaris en KCE moest zijn werkwijze herzien. Op dit moment heeft KCE de kans gekregen om het functioneren op korte termijn te verbeteren. De Staatssecretaris zal de nieuwe werkwijze vaststellen, maar het welslagen ervan zal scherp in de gaten worden gehouden. De Stichting Examenkamer, die in 1996 is opgericht in samenspraak met de werkgevers, bewaakt als onafhankelijke toezichthoudende instelling de inhoudelijke en procedurele kwaliteit van beroepskwalificerende en functiegerichte examens. Aangesloten exameninstellingen worden bij hun werk gehouden aan de zogenaamde Algemene Beginselen van Behoorlijk Examineren. Centraal staat

dat datgene geëxamineerd wordt wat de beroepspraktijk vereist. De Examenkamer houdt inhoudelijk en procedureel toezicht op landelijke examens bij exameninstellingen die onafhankelijk zijn van opleidingsinstituten. Het toezicht op praktijkgerelateerde examens gebeurt met inzet van gecommiteerden uit dezelfde beroepspraktijk. Op dit moment zijn er ongeveer 60 gecommiteerden actief in de verschillende examenvelden die de Examenkamer onder toezicht heeft. Aan de hand van door gecommiteerden opgestelde rapporten met bevindingen krijgt het Bestuur van de Examenkamer een beeld van de examens en de wijze waarop binnen de exameninstellingen wordt gewerkt. De bevindingen van de gecommiteerden worden aangevuld met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die door de exameninstellingen worden aangeleverd.

5.3.2 Bekostiging

OCW verstrekke in 2004 2,3 miljard euro aan de Regionale opleidingscentra (ROC's) en de vakinstellingen. De verdeling van dit bedrag gebeurt op basis van het aantal deelnemers, het aantal afgegeven diploma's en de omvang van de zogeheten voorbereidende en ondersteunende activiteiten (voa). De gemeenten ontvingen in 2004 een bedrag van 240 miljoen euro van OCW voor educatie. Daarmee verhoudt zich in BVE het B-deel tot het VE-deel als 10 : 1. Er zijn echter nog meer kosten aan het B-deel verbonden. De KBB's worden door OCW bekostigd op basis van het aantal kwalificaties dat ze hebben ontwikkeld en onderhouden, het aantal leerbedrijven dat ze hebben erkend, en het aantal beroepspraktijkvormingsplaatsen dat daadwerkelijk door deelnemers wordt bezet. In 2004 was dit bedrag 110 miljoen euro.

Onderwijsinstellingen die examenproducten van een exameninstelling betrekken, betalen daarvoor een vergoeding. Zo rekent VAPRO € 70,- per kandidaat voor theorietoetsen procestechiek. Een volledig examen bij LEXON kost € 600,-. Dit (prijzige) examen wordt wel gehonoreerd in de Optiek CAO. Examenkosten bij EXIN liggen tussen de € 89,- en € 368,- per examen.

Vanuit Europese subsidie wordt 50% van de scholingskosten en 50% van de werkelijk gemaakte verletkosten – mits aangetoond- vergoed bij de verkorte opleiding tot schilder door Savantis.

5.3.3 Kwaliteit

Op verschillende manieren bevordert LOB HTV (zie 2.1) de examenkwaliteit. Zo volgen de huidige praktijkbeoordelaars (opleiders in de praktijk én docenten) een tweedaagse training Toetsen en Examineren. Aankomende praktijkbeoordelaars uit het bedrijfsleven krijgen dit tijdens de training tot leermeester/mentor/praktijkbegeleider aangeleerd. Scholen kunnen de examinering in het leerbedrijf door LOB HTV laten controleren.

SVO beschikt over enkele tientallen getrainde en erkende EVC-auditoren.

Bedrijven in de procesindustrie hebben aangegeven belang te hechten aan een landelijke kwaliteitsstandaard voor opleiden en examineren. Om de landelijke norm invulling te geven, is een zogenaamd KwaliteitsPlatform ROC's/VAPRO opgericht. Dit platform bestaat uit afgevaardigden van onderwijsinstellingen, bedrijven en VAPRO. Exameninstelling VAPRO levert in het kader van de kwaliteitsnorm goedgekeurde examenproducten.

5.3.5 Doelmatigheid

In vergelijking met andere onderwijssoorten hebben mbo'ers een vrij lage kans om hun opleiding met een diploma af te sluiten. Ongeveer 60% heeft in de laatst gevolgde opleiding een diploma behaald. Dit geldt zowel voor de beroepsopleidende leerweg (bol - ten minste 30% van de opleidingsduur in een werkomgeving) als voor de beroepsbegeleidende leerweg (bbl - meer dan de helft van de tijd in een bedrijf). De ongediplomeerde uitstroom uit de bol is aan het stijgen. Dit hoeft echter geen definitieve uitstroom te zijn, omdat de kans groot is, dat de persoon op een later tijdstip weer instroomt. Op dit moment is de helft van de mbo-deelnemers zij-instromer. Vmbo'ers gaan vaak eerst werken. Ook wordt een bbl-opleiding vaak onderbroken en op een later tijdstip weer opgepakt. In 2004 waren er van de 11.000 bbl-deelnemers 9.000 zij-instromer.

De fractie van de instromende deelnemers die uiteindelijk een diploma behaalt – het interne rendement – is in het mbo relatief laag, zeker bij de kortere opleidingen. Dit gegeven en het grote aandeel van zij-instromers wijzen in de richting van EVC. Instromers kunnen hun werkervaring laten verzilveren en een kwalificatie in gedeelten behalen. Een gespreid diploma vormt wellicht minder een belemmering.

Daarbij tekenen we aan dat onderwijsinstellingen door de wijze van bekostiging geen belang hebben bij EVC. Immers, zodra deze vrijstellingen oplevert, vermindert de verblijfsduur van de deelnemer, en het is de vraag of dit kan worden gecompenseerd door een toenemende scholingsvraag.

De ROC's zijn verantwoordelijk voor de examinering, maar er wordt wel gecontroleerd of deze aan een aantal standaarden voldoet. Deze betreffen de validering door belanghebbenden (beroepenveld en deelnemers), de deskundigheid van de betrokkenen, de gebruikte exameninstrumenten wat betreft afstemming op de uitstroomeisen en de toetstechnische kwaliteit, de transparantie en borging van de examenprocedures en het voldoen aan wettelijke vereisten. In feite kan ieder ROC dus voor zijn eigen examens zorgen, wat niet erg doelmatig lijkt. Door samenwerkingsprojecten en initiatieven van de KBB's zijn er echter examenbanken ontstaan waarvan een aantal sectoren van de ROC's gebruik maken. We hebben ze hiervoor al genoemd. Na een behoorlijke aanvangsinvestering beginnen deze banken hun vrucht af te werpen en kunnen de deelnamekosten worden beperkt tot onderhoud.

Zo startte LOB HTV (zie 2.1) in 2002 een project om de toetsitebanken HTV online aan te bieden aan de deelnemers van de Stichting Horeca Examens (SHE), Stichting Landelijke Examenbank Brood en Banket (SLEBB) en de Landelijke Toetsvragenbank Toerisme en Reizen (LTTR). Naar aanleiding van de pilot en de binnengekomen rekeningen is er een begroting opgezet. Om met het project aan de slag te kunnen moeten er aansluitkosten worden voldaan. Na de investering zal er een jaarlijkse bijdrage betaald moeten worden. De kosten kwamen voor 2004 uit op € 130.200 voor Toerisme, € 132.950 voor Horeca en € 52.125 voor Voeding (voor 2005 gold een overeenkomstig bedrag). Vanaf 2006 zal een lagere jaarlijkse bijdrage per sector worden gevraagd. Voor Horeca € 61.970,-, voor Toerisme € 79.500,- en voor de Voeding € 31.400,-. De prijs per ROC per sector wordt berekend op basis van het aantal deelnemers dat van de web-based portal gebruik maakt.

Collectieve ontwikkeling en gebruik van examenbanken – waarin zich niet alleen schriftelijke toetsen, maar ook beroepspraktijkopdrachten bevinden -, al dan niet on-line, verhoogt de efficiency van de examinering en vergemakkelijkt de kwaliteitsbewaking. De noodzaak tot deelname is echter niet geboden, zolang toetsen en examineren tot de normale (jaar)taak van docent worden gerekend.

Bronnen

België – Vlaamse Gemeenschap

Wielemans, W. (1994), *Het onderwijs in België*, Garant, Leuven/Apeldoorn.

<http://www.eurydice.org/Eurybase/Application/frameset.asp?country=BN&language=VO>

Nederlandstalige site voor België Vlaams in de Eurydice database.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (februari 2005), Resultaten peiling informatieverwerking en -verwerking in de eerste graad van de A-stroom in het secundair onderwijs.

<http://www.educationnext.org/unabridged/20014/bishop.pdf>

Denemarken

The Danish Ministry of Education/The Danish Technological Institute (March 2004), The Role of National Qualifications Systems in Promoting Lifelong Learning: Background Report for Denmark [to the OECD].

OECD (June 1998), Thematic Review of the Transition from Initial Education to Working Life: Denmark, Background Report.

<http://www.eurydice.org/Eurybase>

eng.uvm.dk/publications/factsheets

Site van het Deense Ministerie van Onderwijs

www2.trainingvillage.gr/etv/library/apprenticeship/country/dk.asp

Site van Cedefop, het European Centre for the Development of Vocational Training in Thessaloniki.

www.see-educoop.net/education_in/pdf/denmark-en-misc-t05.htm

Site van het *South East European Cooperation Network*

http://www.info-europe.de/webcom/show_page_ffee.php?wc_c=256&wc_id=1

<http://pub.uvm.dk/2005/VET/kap01.html>

[Facts and Figures 2005](#): Education Indicators, Denmark 2005, Copenhagen, The Ministry of Education 2005.

[European Inventory on Validation of non-formal and informal learning](#): A Final Report to DG Education & Culture of the European Commission / by Manuel Souto Otero, Andrew McCoshan and Kerstin Junge (eds.). Birmingham: ECOTEC Research and Consulting Limited, 2005. 439 p. Denmark p. 79

Solinger, I. (maart 2006), 'Praktijkleren in den vreemde: Denemarken', in *Praktijk – Vakblad voor praktijkleren in het beroepsonderwijs*, nr. 2, p. 16 – 17.

Engeland

Roth-van der Werf, G.J.M. en R. Standaert (1997), *Het onderwijs in Engeland en Wales*, Leuven/Apeldoorn, Garant.

<http://www.dfes.gov.uk/qualifications/>

<http://www.lsc.gov.uk/National/default.htm>
Site van de Learning and Skills Council (LSC).

<http://www.qca.org.uk/>
Site van de Qualifications and Curriculum Authority (QCA).

<http://www.naa.org.uk/examsoffice/index.aspx>
Site van de National Assessment Agency (NAA).

<http://www.eurydice.org/Eurybase/Application/frameset.asp?country=UK&language=VO>
Site voor de UK in de Euridice database.

http://www.inca.org.uk/about_us.html
INCA (International Review of Curriculum and Assessment Frameworks Internet Archive) is een activiteit van de Qualifications and Curriculum Authority (QCA), Engeland.

<http://www2.trainingvillage.gr/etv/library/apprenticeship/country/uk.asp>
Site van Cedefop, *the European Centre for the Development of Vocational Training* in Thessaloniki, over het leerlingstelsel in de UK.

<http://www.dfes.gov.uk/research/data/uploadfiles/RR370.pdf>
S. McIntosh (September 2002), *Further Analysis of the Returns to Academic and Vocational Qualifications*, Centre for Economic Performance, London School of Economics, DfES report, Londen.

<http://cee.lse.ac.uk/cee%20dps/ceedp46.pdf>
L. Dearden et al. (December 2004), *An In-Depth Analysis of the Returns to National Vocational Qualifications Obtained at Level 2*, Centre for the Economics of Education, Londen.

<http://www.nuffield14-19review.org.uk/>

Frankrijk

S. Roy, (september 2005), '11.0 France', *European Inventory on Validation of non-formal and informal learning*, ECOTEC Research and Consulting, Birmingham enz., pp. 102-8; te vinden onder http://www.jugendpolitikeneuropa.de/static/common/jp_download.php/305/european_inventory_2005_final_report.pdf

<http://www.eurydice.org/Eurybase/>

<http://www.eurydice.org/Glossaire/>

<http://www.inca.org.uk/france.html>
INCA (International Review of Curriculum and Assessment Frameworks Internet Archive) is een activiteit van de Qualifications and Curriculum Authority (QCA), Engeland.

http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/
<http://www2.trainingvillage.gr/etv/library/apprenticeship/country/f.asp#10>
Training Village is een site van Cedefop, *the European Centre for the Development of Vocational Training* in Thessaloniki.

http://www.education.gouv.fr/rapport/rapport_benhamou_0605.htm

Rapports *La validation des acquis de l'expérience en actes* – rapport de mission du Professeur Albert-Claude Benhamou, opgesteld in opdracht van onderwijsminister François Fillon, 30 juni 2005.

Note d'information 05.29 Octobre van het Ministerie van Onderwijs, www.education.gouv.fr/stateval

http://www.refernet.org.uk/documents/Country_Report_France.pdf

The contribution of vocational education and training systems – country report for France. Een uitgave van Céreq (*Centre d'études et de recherches sur les qualifications*).

www.eduscol.education.fr/D0006/PPCPRE01.pdf

Over de CPC

Nederland

De Vries, G.C. (april 2000), 'De maatschappelijke betekenis van diploma's', *De integriteit van het examineren – Basisteksten voor de onderwijslezing op 27 april*. Inspectie van het Onderwijs, Utrecht.

<http://www.minocw.nl/documenten/onderwijsdeelname2005.pdf>

[Kerncijfers 2000-2004](#)

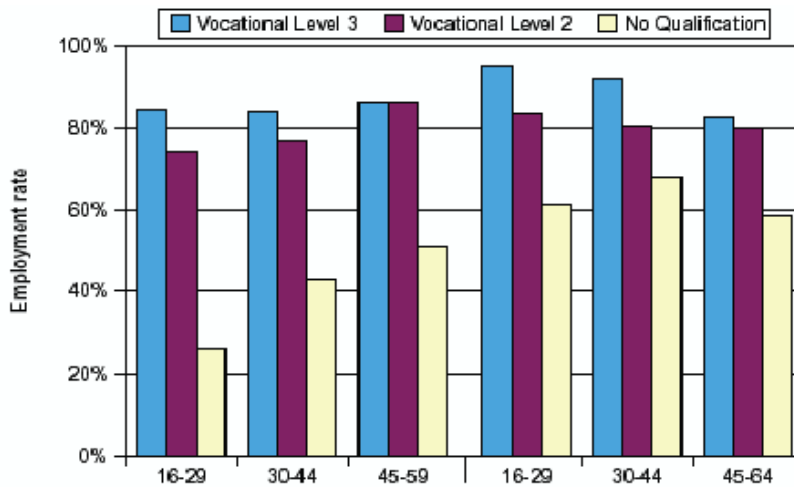
http://www.lobhtv.nl/docs/Evaluatierapport_WBP.doc

<http://www.colo.nl/userimages/hh103959gv%20Winstpunten%20van%20het%20verbeterd%20format%20KBB.pdf>

Informatie over het Herontwerp mbo.

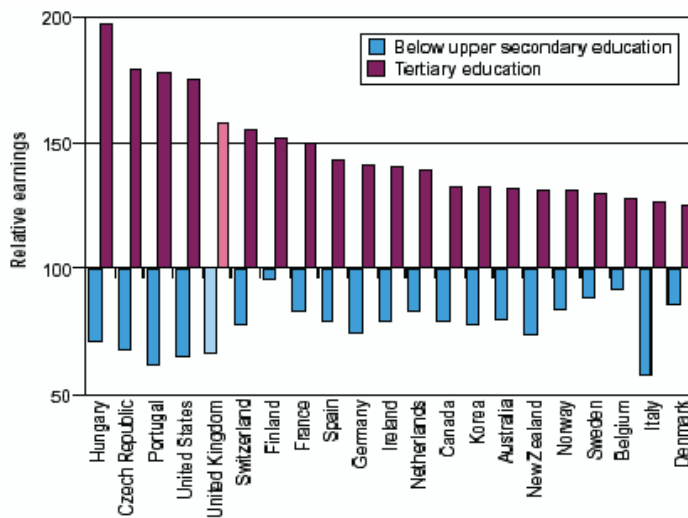
Bijlage : Grafieken Engeland

People with vocational qualifications are much more likely to be employed throughout their working age lifetimes...

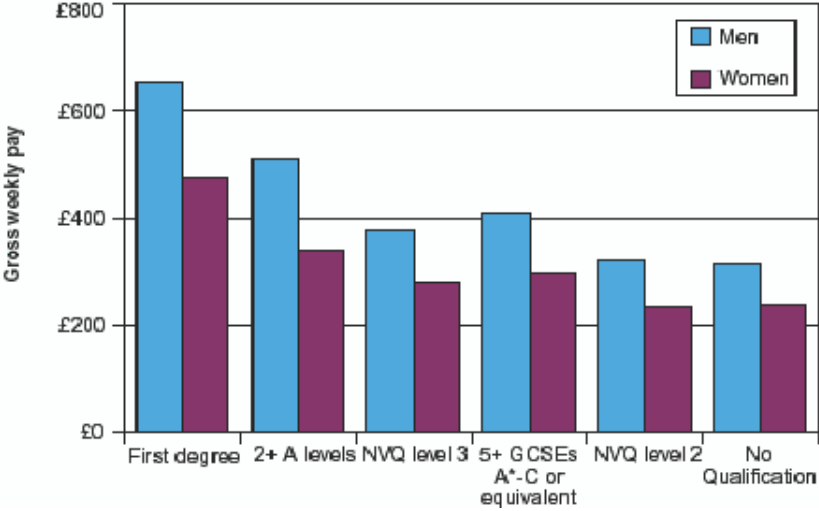
Employment rates of people with vocational qualifications, England & Wales, 2001 (Labour Force Survey, Winter 2001)

The link between education and earnings is especially strong in the UK...

Relative earnings by level of education for 25 to 64-year-olds (OECD Education at a Glance, 2002); Upper secondary is defined as a level 2 vocational qualification or any GCSE passes.

Education is a good investment for the individual as it generally leads to higher earnings...

Gross weekly pay of full-time workers by highest qualification, England & Wales, 2001 (Labour Force Survey, Winter 2001)